

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19–20 травня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

2. Статут Міжнародного комітету Червоного Хреста від 24.06.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991_002#Text.
3. Офіційний сайт Міжнародного комітету Червоного Хреста. URL: <https://www.icrc.org/en/document/overview-mine-action>
4. Журба М. Структура організацій Міжнародного комітету Червоного Хреста. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2008. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15084/Zhurba.pdf?sequence=1>.
5. Лисик В.М. Правовий Статус Міжнародного комітету Червоного Хреста у міжнародному праві: Монографія/ Лисик В.М.- Одеса: Фенікс, 2012. – 208 с. URL: https://www.academia.edu/29948156/Лисик_В_М_Правовий_Статус_Міжнародного_комітету_Червоного_Хреста_у_міжнародному_праві_Монографія_Лисик_В_М_Одеса_Фенікс_2012_208_с_Серія_Міжнародне_право.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ГАРМОНІЗАЦІЇ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ СПРОЩЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР

Дудченко В. В.

*аспірант кафедри МСППП ННІ права
Сумського державного університету*

Стебляк А. В.

*доктор філософії зі спеціальності 081 «Право», асистент кафедри ФЮКП ННІ права
Сумського державного університету*

Одним із шляхів реформування митного законодавства України є його гармонізація до норм і стандартів Європейського Союзу. При цьому важливим елементом наближення митного законодавства України у сфері спрощення митних процедур до норм та стандартів Євросоюзу є визначення та приведення до єдиної системи термінології, яка вживається в рамках євроінтеграційних процесів національного митного законодавства. Відповідно, є нагальна необхідність у з'ясуванні поняття «гармонізація митного законодавства у сфері спрощення митних процедур».

Так, у науковій літературі міститься чимало визначень поняття «гармонізація», одне із яких запропоновано Н. Пархоменко, який розкриває зміст поняття «гармонізація» як процес цілеспрямованого зближення правових систем шляхом усунення суперечностей між ними та формування мінімальних правових стандартів через утвердження спільних правових принципів, що передбачає приведення законодавства держав-членів та країн не членів у відповідність з вимогами міжнародного права на підставі міжнародних договорів. Гармонізація відбувається за допомогою різних засобів (адаптація, імплементація,

стандартизація та ін.) і може передувати уніфікації законодавства або ж застосовуватися тоді, коли потреби в такій уніфікації немає [1]. Водночас аналіз змісту установчих договорів Євросоюзу (далі – ЄС) дозволяє зробити висновок, що поняття «гармонізація» характеризує процес приведення законодавства у відповідність до норм права ЄС, що відбуваються в межах Європейського Союзу та є статутним обов'язком виключно держав-членів.

У свою чергу адаптація також характеризує процес приведення законодавства у відповідність до норм права ЄС, однак вона відбувається за межами ЄС та стосується третіх держав у зв'язку із реалізацією ними зовнішньополітичного курсу на європейську інтеграцію. У нормативно-правових актах України законодавець також надає перевагу терміну «адаптація» при визначенні процесу наближення вітчизняного законодавства до законодавства ЄС [2].

Також заслуговує на увагу точка зору Ю. В. Мовчана, який вважає, що різниця між поняттями «адаптація» та «гармонізація» відбувається на рівні суб'єкта, тобто термін «гармонізація» використовується стосовно держав ЄС, а «адаптація» – держав-кандидатів, потенційних кандидатів та третіх країни. Науковець аргументує свою позицію спираючись на відмінності призначення та змісту цих понять. З його точки зору «гармонізація» означає процес узгодження правових норм у рамках однієї правової системи, а при адаптації відбувається синтез рецепованих норм із національними [3, с. 10].

Однак, аналізуючи Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифікована Верховною Радою України та Європейським парламентом 16 вересня 2014 року (далі – Угода про асоціацію), вбачається, що термін «гармонізація» в даній Угоді зустрічається у ст. 347, 352, 355, 356, 358, 368, 404, 405. Зокрема, статтею 352 Угоди про асоціацію передбачено, що сторони розвивають співробітництво і гармонізують політику щодо протидії та боротьби із шахрайством і контрабандою підакцизних товарів. Це співробітництво, зокрема, включає поступове зближення акцизних ставок на тютюнові вироби, наскільки це можливо, беручи до уваги обмеження регіонального контексту, у тому числі шляхом діалогу на регіональному рівні та відповідно до Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну 2003 року. Також, відповідно до ст. 356 Угоди про асоціацію, співробітництво спрямовується на поступову гармонізацію української статистичної системи з Європейською статистичною системою (ЄСС). Таким чином, відповідно до ст. 347 Угоди

«гармонізація» вживається у контексті спільного, узгодженого розвитку національних законодавств та усунення існуючих між ними суперечностей [4].

Разом з цим, необхідно зауважити, що стандарти ЄС у сфері спрощення митних процедур визначені не лише у документах, прийнятих виключно європейською спільнотою, а також закріплені у міжнародних актах, до яких приєднався ЄС (конвенції, меморандуми, угоди тощо), стороною яких виступає і Україна, зокрема: Рамкові стандарти забезпечення безпеки і спрощення процедур міжнародної торгівлі, Конвенція про тимчасове ввезення, Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису і кодування товарів, Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур тощо.

Отже, можна стверджувати, що приведення законодавства держав-членів у відповідність до міжнародних угод та інструментів відбувається саме у процесі «гармонізації», що являє собою прийняття не однакових, але узгоджених приписів національного законодавства, які виконують мету відповідного міжнародно-правового акту.

Варто зауважити, що у контексті процесів євроінтеграції України у митному напрямку, зокрема у формі спрощення митних процедур, вищевказана Угода оперує поняттям «уніфікація» та «наближення», які зустрічаються у ч. 1 ст. 76, ст. 86 глави 5, розділу IV Угоди. Частина 1 ст. 76 Угоди про асоціацію передбачає, що сторони домовилися, що їхнє відповідне торговельне та митне законодавство, як принципове питання, має бути стабільним та всеохоплюючим та, що положення і процедури мають бути пропорціональними, прозорими, передбачуваними, недискримінаційними, об'єктивними й мають застосовуватися уніфіковано та ефективно.

Важливо також відмітити, що єдиної думки щодо співвідношення уніфікації та гармонізації серед науковців також не існує. Загалом уніфікація – багатозначний термін. Уніфікація – це зведення чого-небудь до єдиної форми, системи, єдиних нормативів [5]. У сфері права він трактується як діяльність організації або компетентних органів держави чи декількох держав, спрямована на вироблення правових норм, що однаково регулюють певні види суспільних відносин [6]. Уніфікацію права можна також визначити як співробітництво, спрямоване на створення міжнародного механізму регулювання відносин у сфері спільних інтересів держав.

Намір України інтегруватись в європейський економічний та політичний простір зумовлює необхідність не тільки адаптації вітчизняного законодавства до вимог ЄС, але й, як було сказано вище, його гармонізації та уніфікації. При цьому до основних принципів гармонізації належать: погодженість правового регулювання, синхронність прийняття

гармонізованих актів, послідовність етапів гармонізації, пріоритетність міжнародних договорів над національним законодавством [7].

Таким чином, гармонізація – це передбачений відповідними домовленостями процес узгодження нормативно-правових приписів з метою наближення та приведення законодавства до єдиних стандартів і правил, усунення розбіжностей та досягнення несуперечливості законодавства шляхом імплементації міжнародних норм, тому процес приведення митного законодавства України до норм і стандартів Європейського Союзу у сфері спрощення митних процедур характеризує саме це поняття. Також, враховуючи аналіз вищевказаних норм та вітчизняної правової думки, вважаємо, що для визначення актуальних євроінтеграційних процесів України найбільш доцільним в узагальнюючому вигляді буде використання терміну «гармонізація законодавства», зважаючи на те, що на даний час Україна не є державою-членом ЄС, однак процеси узгодження та стандартизації, зокрема митних правовідносин, передбачені Угодою про асоціацію, не є одностайно однобічними, що, у свою чергу, виключає застосування терміну «адаптація» як самостійної категорії. Окрім цього, на наше переконання, термін «адаптація» коректно вживати з урахуванням конкретних напрямів наближення національного законодавства до законодавства ЄС в окремих аспектах в рамках гармонізації, а не в цілому.

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо наступне визначення поняття «гармонізація митного законодавства у сфері спрощення митних процедур» – це процес узгодження нормативно-правових приписів, спрямований на приведення положень національного митного законодавства до єдиних визначених міжнародними актами стандартів у вказаній сфері з метою усунення суперечностей та розбіжностей у досягненні збалансованості між інтересами представників бізнес-середовища та ефективності митних процедур. Процес узгодження українського законодавства з європейськими стандартами не повинен обмежуватись лише розробленням і використанням однакових правових норм, він передбачає необхідність брати до уваги способи їх створення в рамках тих чи інших правових систем, прийоми та методи тлумачення, єдине розуміння юридичних норм і категорій, їх однакове застосування. Водночас гармонізація митних процедур направлена на підвищення прозорості митного законодавства, скорочення термінів проведення митного контролю, впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, мінімізації адміністративного втручання в процеси здійснення імпортно-експортних операцій, зниження витрат учасників зовнішньоекономічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 338–343.
2. Яковюк І. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 29–42.
3. Мовчан Ю. В. Міжнародно-правове регулювання інтеграційних процесів в ЄС: автореф. дис. ... канд. юрид.наук: 12.00.11. Київ, 2010, 20 с.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: <https://bit.ly/3uqCEeR>.
5. Словник української мови: в 11-ти т. / ред. кол.: І. К. Білодід (гол.) та ін.; Київ: Наукова думка, 1970-1980, Т. 10. С. 576.
6. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 2: М–Я. С. 515.
7. Квеліашвілі І. Гармонізація національної митної політики з міжнародними нормами і стандартами в митній сфері. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 1 (28). С. 74–80.

ПРАВО НА ПРАВДУ ЯК ЮРИДИЧНА КОНЦЕПЦІЯ

Завгородня В. М.

*к.ю.н., доцент, завідувачка кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства ННІ права
Сумського державного університету*

Право на правду з'явилося як ідея і юридична конструкція в різних юрисдикціях і формувалося як таке в багатьох історико-політичних контекстах. У національних правових системах воно може інтерпретуватися як «право на істину», «право знати», «право бути поінформованим» тощо.

Витоки цього права випливають із необхідності надати жертвам та родичам зниклих безвісти права знати, що сталося. Його походження можна простежити в нормах міжнародного гуманітарного права. У першу чергу, мова йде про ст. 32 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів. Ця стаття встановлює загальний принцип, згідно з яким держави, які перебувають у збройному конфлікті та міжнародні гуманітарні